

Περί τοπικής Ιστορίας, Μικροϊστορίας και εκπαιδευτικών projects ο λόγος

Η τοπική Ιστορία είναι ο κλάδος της Ιστορίας που κινείται παράλληλα με τη γενική και εξετάζει θέματα, τα οποία αποτελούν τόσο αντικείμενο της γενικής Ιστορίας όσο και διαφόρων θεματικών ιστοριών (π.χ. της βιομηχανίας, της καθημερινής ζωής, της τεχνολογίας κ.ά.), πάντοτε, όμως, σε τοπικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, παρακολουθεί τις τοπικές εξελίξεις ως επιμέρους παραδείγματα των ευρύτερων ιστορικών εξελίξεων και φέρνει στην επιφάνεια τις αλλαγές που έχει βιώσει μια συγκεκριμένη τοπική κοινωνία. Όσο για τη Μικροϊστορία, αυτή ασχολείται με τους ανθρώπους που δεν είναι πρωταγωνιστές των ιστορικών εξελίξεων με σκοπό να φωτίσει τις επιπτώσεις που είχαν τα κεντρικά ιστορικά γεγονότα στη ζωή και τον τρόπο σκέψης τους. Επικεντρώνεται, δηλαδή, στην εξιστόρηση της καθημερινότητας απλών ανθρώπων (τις επιθυμίες, τους φόβους, τις αναγκαιότητες της καθημερινής τους ζωής) και σε γεγονότα και περιστατικά που έμειναν στο περιθώριο ή που δεν συμπεριλήφθηκαν στην παραδοσιακή ιστοριογραφία.

Μέσα στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία, λοιπόν, τόσο η τοπική Ιστορία όσο και η Μικροϊστορία προσφέρονται για ενίσχυση της βιωματικής/διερευνητικής προσέγγισης στο μάθημα της Ιστορίας και, συγχρόνως, μπορούν να αποτελέσουν ένα ελκυστικό πεδίο μελέτης για τους μαθητές και τις μαθήτριες. Σε αυτό το πλαίσιο, οι προτάσεις για υλοποίηση των δραστηριοτήτων που ακολουθούν, οι οποίες σχετίζονται με τα κεφάλαια του Βιβλίου μαθητή/μαθήτριας, δεν είναι παρά ενδεικτικές. Η αξιοποίηση και ο εμπλουτισμός τους από τον/την εκπαιδευτικό με βάση τις ανάγκες της τάξης του/της θα αποτελέσουν το κλειδί της επιτυχίας.

Ερευνητικές δραστηριότητες

- α)** Εντοπισμός μνημείων (π.χ. ρωμαϊκών υδραγωγείων, τειχών, αψίδων, θεάτρων) από ομάδες μαθητών που διαμένουν στην περιοχή, καταγραφή των στοιχείων της ταυτότητάς τους και παρουσίασή τους στην τάξη. Ανάλογες έρευνες μπορεί να γίνουν και από ομάδες μαθητών/-τριών εκτός συγκεκριμένης περιοχής μέσω της περιήγησής τους στο διαδίκτυο και της αξιοποίησης σχετικών ιστοσελίδων, πάντοτε με εποπτεία του/της εκπαιδευτικού (βλ. ενδεικτικά Βιβλίο Μαθητή, «Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια», κεφάλαιο 2).
- β)** Δημιουργία καταλόγου φωτογραφικής συλλογής (λεύκωμα) με κτίσματα του 19ου και του 20ού αιώνα από όλον τον κόσμο που είναι εμπνευσμένα από αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά κτήρια (π.χ. πύλη του Βραδεμβούργου στο Βερολίνο, Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο, Καπιτώλιο στην Ουάσινγκτον) και την ταυτότητά τους (όνομα έργου, χρόνος κατασκευής, χρήση, σύντομη περιγραφή) (βλ. ενδεικτικά Βιβλίο Μαθητή, «Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια», κεφάλαιο 2).
- γ)** Ανάδειξη πτυχών της καθημερινής ζωής στα ρωμαϊκά και/ή βυζαντινά χρόνια σε συγκεκριμένους τομείς (π.χ. διατροφή, επαγγέλματα, διασκέδαση, θέση της γυναίκας ή των παιδιών, συνθήκες ζωής των οικονομικά προνομιούχων ή μη) (βλ. ενδεικτικά Βιβλίο Μαθητή, «Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια», κεφάλαιο 4 και «Μέση βυζαντινή περίοδος», κεφάλαιο 11).

Σκιαγράφηση προσωπικοτήτων

«Η Θεοδώρα και ο ρόλος της κατά τη βασιλεία του Ιουστινιανού» (βλ. ενδεικτικά «Τα πρώτα βυζαντινά χρόνια», κεφάλαιο 4).

«Οι βυζαντινές πριγκίπισσες-σύζυγοι των ξένων ηγεμόνων» (βλ. ενδεικτικά «Μέση βυζαντινή περίοδος», κεφάλαιο 6 και κεφάλαιο 9).

Παιχνίδια ρόλων

- Οι μαθητές/-τριες, υποδυόμενοι τον Κωνσταντίνο και τους αξιωματούχους του, συζητούν κατά τη διάρκεια μιας σύσκεψης για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ίδρυσης της νέας πρωτεύουσας στο Βυζάντιο (βλ. ενδεικτικά «Τα πρώιμα βυζαντινά χρόνια», κεφάλαιο 1).
- Δύο Βυζαντινοί, ένας ενωτικός και ένας ανθενωτικός, αντιπαρά τίθενται με επιχειρήματα σχετικά με την Ένωση των Εκκλησιών και την τύχη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (βλ. ενδεικτικά «Μέση βυζαντινή περίοδος», κεφάλαιο 4).
- Οι μαθητές/-τριες διηγούνται την πολιορκία της βασιλεύουσας το 1453 σαν να είναι σύγχρονοι ανταποκριτές τηλεοπτικού σταθμού (βλ. ενδεικτικά «Ύστερη βυζαντινή περίοδος», κεφάλαιο 7).

Κάποιες από τις παραπάνω δραστηριότητες μπορούν εύκολα να αποτελέσουν ένα εκπαιδευτικό project, η οργάνωση του οποίου, όμως, απαιτεί σαφή σχεδιασμό και προσαρμογή στις ανάγκες των παιδιών, τους μαθησιακούς στόχους και τα διαθέσιμα μέσα.

Ας δούμε, λοιπόν, ποια θεωρούνται βασικά σημεία ενδιαφέροντος κατά τη δημιουργία ενός τέτοιου project.

1. **Προσδιορισμός του θέματος.** Το θέμα που επιλέγεται, εκτός από το να είναι σχετικό με το αναλυτικό πρόγραμμα, πρέπει να είναι και επαρκώς ευρύ, ώστε να διερευνηθεί από πολλές οπτικές, και, βέβαια, να παρουσιάζει ενδιαφέρον για τους μαθητές/-τριες.
2. **Στοχοθεσία.** Καθορίζοντας τους μαθησιακούς στόχους, πρέπει να είναι σαφές τι επιδιώκεται να μάθουν οι μαθητές/-τριες και ποιες δεξιότητες (π.χ. γνώσεις, συνεργασία, δημιουργικότητα) να αναπτύξουν. Σκόπιμο είναι να διαχωριστούν οι στόχοι σε κατηγορίες (π.χ. γνωστικοί, συναισθηματικοί, ψυχοκινητικοί κτλ.).
3. **Σχεδιασμός δραστηριοτήτων.** Οι επιλεγμένες δραστηριότητες πρέπει να ενσωματώνουν θεωρία και πράξη, δηλαδή, έρευνα, εκπόνηση εργασιών, παρουσιάσεις, πρακτική εφαρμογή. Επίσης, να υπάρχει ποικιλία προσεγγίσεων, όπως ατομική εργασία, ομαδική συνεργασία, διαδραστικές δραστηριότητες κ.ά.
4. **Προγραμματισμός χρόνου.** Η συνολική διάρκεια του project (π.χ. εβδομαδιαίο, μηνιαίο) πρέπει να είναι καθορισμένη και να κατανέμεται αναλόγως, ενώ γνωστά εκ των προτέρων πρέπει να είναι και τα χρονικά σημεία ανατροφοδότησης και αξιολόγησης.
5. **Προσέγγιση θέματος.** Καλό είναι να ενσωματώνονται στο project στοιχεία από διαφορετικά μαθήματα (π.χ. Ιστορία, Τέχνη, Τεχνολογία), δεδομένου ότι η εμπλοκή πολλών γνωστικών αντικείμενων λειτουργεί υπέρ της ευρύτερης κατανόησης.
6. **Οργάνωση πόρων και υλικών.** Πρέπει να έχουν εξασφαλιστεί εξ αρχής όλα τα μέσα που απαιτούνται για την ολοκλήρωση του project, δηλαδή βιβλία, άρθρα, διαδικτυακές πηγές, τεχνολογικά εργαλεία, καθώς και εποπτικό υλικό (εικόνες, χάρτες).

7. **Ανάθεση ρόλων.** Προκειμένου να ενθαρρυνθεί η ομαδική εργασία και να επιμεριστούν οι ευθύνες, ανατίθενται συγκεκριμένοι ρόλοι στους/στις μαθητές/-τριες (π.χ. ερευνητής/-τρια, συντονιστής/-τρια, υπεύθυνος/-η παρουσίασης).
8. **Υλοποίηση.** Στο πλαίσιο της καθοδήγησης των μαθητών/-τριών, οι οδηγίες πρέπει να είναι ξεκάθαρες. Επίσης, πρέπει να ελέγχεται η πρόοδος των εργασιών ανά φάση, ώστε να ενθαρρύνεται η δημιουργικότητα και να αντιμετωπίζονται τυχόν προβλήματα.
9. **Αξιολόγηση.** Σκόπιμο είναι να εφαρμόζονται πολλές και διαφορετικές μορφές αξιολόγησης, όπως αυτοαξιολόγηση, αξιολόγηση της εργασίας των ομάδων, δοκιμαστικές παρουσιάσεις, δοκιμές επί των παραδοτέων κ.ά., για ανατροφοδότηση και βελτίωση.
10. **Παρουσίαση.** Παρουσίαση του project σε άλλα τμήματα του σχολείου ή σε γονείς. Μπορούν να αναπτυχθούν και συζητήσεις επί των αποτελεσμάτων και των εμπειριών των παιδιών, επειδή έτσι ενισχύεται η μεταγνωστική σκέψη (τι μάθαμε, τι μπορούμε να βελτιώσουμε).
11. **Αναστοχασμός και ανατροφοδότηση.** Όπου αξιολογείται η συνολική προσπάθεια και, ειδικότερα, τι λειτούργησε καλά και τι όχι κατά την πορεία του έργου και πώς μπορούν ανάλογες εργασίες να γίνουν καλύτερες.

Από τη θεωρία στην πράξη: Παράδειγμα διαθεματικού project τοπικής Ιστορίας

«Η Εγνατία οδός»

- ▶ **Σκοπός.** Οι μαθητές/-τριες να αποκτήσουν πολύπλευρη γνώση για την Εγνατία οδό και τη διαχρονική της σημασία και, συγχρόνως, να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας, έρευνας και δημιουργικότητας
- ▶ **Στόχοι.** Οι μαθητές/-τριες:
 1. να κατανοήσουν τη σημασία της Εγνατίας οδού στην αρχαιότητα, στο Βυζάντιο και στη σύγχρονη εποχή (ιστορικός στόχος),
 2. να μελετήσουν τη διαδρομή της Εγνατίας οδού και τις γεωμορφολογικές ιδιαιτερότητές της (γεωγραφικός στόχος),
 3. να διερευνήσουν την επίδραση της οδού στις τοπικές κοινωνίες και το εμπόριο (κοινωνικός στόχος),
 4. να συνδυάσουν γνώσεις από την Ιστορία, τη Γεωγραφία, τη Γλώσσα και την Τεχνολογία για να αναδείξουν τη σημασία της οδού (διαθεματικός στόχος).
- ▶ **Εισαγωγή στο θέμα.** Ο/Η εκπαιδευτικός:
 - α) παρουσιάζει την ιστορία της Εγνατίας οδού από την κατασκευή της κατά τη ρωμαϊκή εποχή ως τον σύγχρονο σημερινό αυτοκινητόδρομο μέσα από εικόνες, βίντεο ή χάρτες και
 - β) επισημαίνει την εμπορική, στρατιωτική και πολιτιστική σημασία του.
- ▶ **Υλοποίηση**

Ο/Η εκπαιδευτικός χωρίζει τους/τις μαθητές/-τριες σε 4 ομάδες (*Ιστορικοί, Γεωγράφοι, Κοινωνιολόγοι, Τεχνολόγοι*), στις οποίες αναθέτει την εξέταση διαφορετικών θεμάτων.

Ομάδα Ιστορίας

 - Μελετάει το πότε και πώς κατασκευάστηκε η αρχαία Εγνατία οδός.
 - Αναζητάει ιστορικές πηγές που αναφέρονται στη χρήση της (π.χ. ποιοι ταξίδευαν, τι εμπορεύματα μετέφεραν).

Ομάδα Γεωγραφίας

 - Μελετάει τη διαδρομή της Εγνατίας οδού στον χάρτη.
 - Εντοπίζει σημαντικά σημεία, όπως πόλεις, περάσματα και γέφυρες.

Ομάδα Κοινωνιολογίας

 - Εξετάζει την επίδραση της Εγνατίας οδού στις τοπικές κοινωνίες όσον αφορά στην οικονομία (εμπόριο, αγορές) και την καθημερινή ζωή των κατοίκων.

Ομάδα Τεχνολογίας

 - Παρουσιάζει πώς ανακαλύφθηκαν και αναστηλώθηκαν τμήματα της αρχαίας οδού.
 - Δημιουργεί μια διαδραστική παρουσίαση για την πορεία της Εγνατίας οδού μέσα στον χρόνο.

► Ερευνητικές Δραστηριότητες

- **Επιτόπια έρευνα:** Τα παιδιά επισκέπτονται κοντινά τους μέρη, όπου διασώζονται τμήματα της αρχαίας Εγνατίας οδού.
- **Συνεντεύξεις:** Τα παιδιά συζητούν με ιστορικούς ή αρχαιολόγους για τη σημασία της οδού.
- **Αναζήτηση πηγών:** τα παιδιά αξιοποιούν στην έρευνά τους βιβλία, διαδικτυακές πηγές και μουσειακό υλικό.

► Δημιουργικές Δραστηριότητες

- Δημιουργία χάρτη που δείχνει τη διαδρομή της Εγνατίας οδού.
- Καταγραφή μιας μικροϊστορίας για κάποιον που ταξιδεύει στην Εγνατία οδό, π.χ., έμπορο, στρατιώτη ή ταξιδιώτη (ημερολόγιο ταξιδιώτη)
- Δραματοποίηση μιας σκηνής (π.χ. εμπορική συναλλαγή ή στρατιωτική αποστολή) που αναπαριστά τη ζωή γύρω από την Εγνατία οδό
- Δημιουργία ενός σύντομου βίντεο με εικόνες και πληροφορίες για την Εγνατία οδό.

► Παρουσίαση

Διοργάνωση της «Ημέρας Εγνατίας οδού» στο σχολείο με παρουσίαση των ιστοριών της κάθε ομάδας και ενός θεατρικού δρώμενου, έκθεση του υλικού που έχει παραχθεί (π.χ. χάρτες) και προβολή του βίντεο.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

◆ Τοπική ιστορία

Κουλούρη, Χ. (2005). *Τοπική Ιστορία και Ταυτότητα: Από την Καθημερινότητα στην Παγκοσμιότητα*, Αθήνα: εκδ. Νήσος.

Φραγκούλης, Ι. (2017). *Τοπική Ιστορία - Θεωρία και Μεθοδολογία*, Αθήνα: Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης.

◆ Μικροϊστορία

Χουρδάκης, Α. (2017). *Από τη μικροϊστορία της εκπαίδευσης. Δύο ανέκδοτα λευκώματα φιλίας 1900-1904 και 1926-1927*, Αθήνα: εκδ. Διάδραση.

Levi, G. (επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Στ. Καββάδας) (2001). *Μικροϊστορία: Θεωρία και Πρακτική*, Αθήνα: εκδ. Αλεξάνδρεια

◆ Μέθοδος Project

Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, Ε. (2005). *Η Μέθοδος Project στην Πράξη*, Αθήνα: εκδ. Αφοί Κυριακίδη.

Harris-Helm, J. και Katz, L. (επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Κ. Χρυσafiδης) (2010). *Η μέθοδος Project στην προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση*, Αθήνα: εκδ. Μεταίχμιο